

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

ΚΗΔΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

Ὁ ἐν Βενετίᾳ ἀνταποκριτὴς τῆς Γαλλικῆς ἐφημερίδος *Φίγαρω* διηγεῖται διὰ μακρῶν τὴν κηδεῖαν τοῦ κατ' αὐτὰς ἀποβιώσαντος Πατριάρχου Βενετίας. Χάριν τῶν ἀναγνώστων τοῦ *Πατριάρχου* ἐραυίζομεθα τινὰ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης.

Ἄν τύχῃ φαίνεται ἐρῆσθα εἰς Βενετίαν ἀκριβῶς ἵνα ἴδῃ τὴν κηδεῖαν τοῦ πατριάρχου τῆς πόλεως, τοῦ πανιερωτάτου καρδινάλιου Ἰωσήφ Λουδοβίκου Τρεβιζαντάου. Ἐν πάσῃ ἄλλῃ πόλει ὁ ξένος φθίνων τὴν προτερῆσαν τελετῆς οἰκοδόμητος χαρμολύου ἢ λυπηρὰς, ἐννοεῖ εὐθὺς τί τρέχει, οὐδεμίαν δ' ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐρωτήσῃ. Ἀλλ' ἐν Βενετίᾳ ὁμοῦ συμβαίνει τοῦναντίον, διότι καὶ σιωπηλοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡ φύσις τῆς πόλεως ἐλάχιστα εἶναι κατὰλληλος εἰς διάδοσιν εἰδήσεων.

Δύο ὅλας ἡμέρας διέτριβον ἐν Βενετίᾳ χωρὶς νὰ μάθω ὅτι ὁ Πατριάρχης εἶχεν ἀποθάνει. Ἠδονάμην ν' ἀναχωρήσω τὴν παραμονὴν τῆς κηδεῖας καὶ οὐδεὶς ᾔθελε σκερθῇ νὰ μοὶ εἴπῃ ὅτι ἀναβάλλων ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας τὴν ἀναχώρησίν μου ᾔθελον παρευρεθῇ εἰς ἓν τῶν περιεργότερων θεαμάτων ὅσοι ποτὲ ἐφάντασθην.

Τυχρίως ἐξετάζων μίαν τῶν προσόψεων τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Μάρκου, ἀληθοῶς κειμηλίου ἐφ' οὗ τὰ μάρμαρα καὶ τὰ ψηφοδετήματα πάσης ἐποχῆς καὶ παντὸς ἔθνους παρίστανται, καὶ παρατηρῶν τὰ χαμίγια τῆς πόλεως ἱππεύοντα ἐναλλάξ τοὺς ἐξ ἐρυθροῦ μαρμαρίου λέοντας τοὺς πρὸ τῆς εἰσόδου κειμένους, εἶδον πλῆθος κυκλὸν διευθυνόμενον εἰς μέγαν νεωτέρου ἀρχιτεκτονικῆς, τὸ ὅποιον εὐτυχῶς κρυπτόμενον δὲν παρὰβλάπτει τὴν θέαν τῆς ἐκκλησίας. Προλούθησε τὸ πλῆθος ἀποτελούμενον ἐξ ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ καὶ ἰδίως γυναικῶν. Τὸ κύμα τοῦ λαοῦ μὲ παρέσυρεν εἰς ἀτελεύτητον σειρὰν κλιμάκων. Ποῦ με ἔφεραν; ἠγνόουν καὶ οὔτε ἐφρόντιζον νὰ τὸ μάθω ἐκ τῶν προτέρων.

Συνωθούμενος εὐρέθην εἰς λαβύρινθον στενῶν διαδρόμων, ἐν οἷς ἑώραπον ἱερεῖς ἐξαφαιζομένους ἐντὸς τῶν τοίχων διὰ μικρῶν θυρῶν μόλις διακρινομένων.

Αἰώνως εὐρέθην ἐν μεγάλῃ τετραγώνῳ αἰθούσῃ, ἐν ᾗ τὸ πλῆθος ἤρραιώθη. Ἐν τῷ μέσῳ ἐπὶ κλίνῃς κεκαλυμμένης δι' ἐρυθρῶν καταπετασμάτων καὶ περὶ τὴν ὁποίαν ἔκαλον ἄπειροι λαμπάδες, κατέκειτο νεκρὸς ἐνδεδυμένος ἐπισκοπικὴν στολὴν, φέρων τὴν μίτραν ἐπὶ κεφαλῆς καὶ παρ' αὐτῷ τὸν ἐρυθρὸν πῦλον τοῦ καρδινάλιου. Παρὰ τὸν νεκρὸν δεκάς καπουκίνων μοναχῶν ἐψιθύριζεν εὐχάς. Κατὰ τὰς τέσσαρας δὲ γωνίας τῆς αἰθούσης ἦσαν ἱερεῖς γονυ-

κλινεῖς πρὸ τοῦ Ἐσταυρωμένου. Πανταχοῦ δὲ γυναῖκες τοῦ λαοῦ γονυκλινεῖς καὶ αὐταὶ ἐπὶ τῶν μαρμάρων προσήρχοντο κλαίουσαι. Τότε δὲ μόνον ἔμαθον ὅτι ἤμην ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθρῇ τοῦ πατριαρχικοῦ μεγάρου, καὶ ὅτι ὁ νεκρὸς ἐκεῖνος περὶ τὸν ὅποιον συνηνοῦντο αἱ δεήσεις τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ ἦτο ὁ Πατριάρχης τῆς Βενετίας.

Ὁ καρδινάλιος Ἰωσήφ Λουδοβίκος Τρεβιζανάτος ἀπέθανε τὴν 16/28 Ἀπριλίου ἐν ἡλικίᾳ 66 ἐτῶν. Ὁ λαὸς τῆς Βενετίας τὸν ἐλάτρευε, διότι ἦτο τέκνον τῆς Βενετίας, γεννηθεὶς ἐν τῇ νήσῳ Γιουδέκκα. Ἦτο δὲ διακεκριμένος κληρικὸς, ῥήτωρ δὲ ἅμα καὶ συγγραφεὺς καὶ εἰς τῶν μάλιστα ἐνθέρμων ζηλωτῶν καὶ ὑπερασπιστῶν τοῦ ἀλαθήστου τοῦ Πάπα κατὰ τὴν ἐν τῷ Βατικανῷ σύνοδον. Δεκατρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατόν του τὴν Παρασκευὴν 11 Μαΐου, ἐγένετο ἡ κηδεία, ἥτις καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ ἐκτάκτων μέτρων ἐκ μέρους τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως.

Οἱ πατριάρχαι τῆς Βενετίας ἀναπαύονται πάντες ἐν τῷ ἱεροδιδασκαλείῳ τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τῆς Σωτείρας (Santa Maria della Salute), ἧς οἱ δύο θόλοι δεσπόζουσι τῆς ἀρχῆς τῆς Μεγάλης Διώρυγας. Ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἀπήτησεν ὅπως ὁ πατριάρχης ταφῇ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ ἁγίου Μιχαήλ, πενθίμου νήσου ἧς τὰ λευκὰ μωσαλεῖα κατοπτρίζονται ἐν τῇ Ἀδριατικῇ. Οἱ θνήσκοντες καρδινάλιοι φέρονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀποκεκαλυμμένον ἔχοντες τὸ πρόσωπον, ἀλλ' ἡ κυβέρνησις ἀπήτησεν ὅπως ὁ καρδινάλιος Τρεβιζανάτος τεθῇ ἐν κοινῷ φερέτρῳ. Ἀπηγορεύθησαν ὁμοίως καὶ αἱ στρατιωτικαὶ τιμαὶ καὶ ἡ ἀνά τὴν πλατεῖαν τοῦ ἁγίου Μάρκου πανηγυρικὴ πομπὴ τοῦ σώματος. Μόνος δ' ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς Βενετίας ἐτίμησε τὴν κηδεῖαν καὶ εἰς ἀξιοματικὸς τῆς ὑπηρεσίας τοῦ βασιλέως Βίκτωρος Ἑρμανουήλ.

Τὴν ἐνάτην πρωΐνὴν ὦραν οἱ κώδωνες τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ ἁγίου Μάρκου ἤχουσι πενθίμως. Αἱ πύλαι τοῦ πατριαρχικοῦ μεγάρου ἀναπετάσσονται ὅπως διέλθῃ ὁ κλῆρος τῆς Βενετίας, βαπτάζων χρυσᾷ καὶ ἀργυρᾷ κηροπήγια μετὰ παμμεγίστων λαμπάδων τὰς σημαίας τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν ταγμάτων, τὴν ἐρυθρὰν σημαίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου, Ἐσταυρωμένους καὶ Παναγίας ἀριστουργήματα τορευτικῆς τέχνης. Οἱ προηγούμενοι τῆς πομπῆς ἱερεῖς εἴτε ἀγνοοῦντες τὰ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ληφθέντα μέτρα εἴτε καὶ θέλοντες νὰ διαμαρτυρηθῶσι κατ' αὐτῶν προχωροῦσι πρὸς τὴν πλατεῖαν τοῦ ἁγίου Μάρκου. Ἀλλ' εὐθὺς δύο χωροφύλακες μεθ' ὑποκλίσεων καὶ μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ τοῖς παρατηροῦσιν ὅτι ἀπηγορεύθη ἡ ἀνά τὴν πλατεῖαν λιτανεῖα καὶ ὅτι τὸ λείψανον δεόν νὰ μετενεχθῇ κατ' εὐθείαν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ μεγάρου εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ ἐκκλησία εἶναι ἤδη μεστὴ ἀνθρώπων καὶ ὁμῶς τὸ ἐν τῇ πλατεῖᾳ πυκνὸν πλῆθος θέλει καὶ αὐτὸ νὰ εἰσέλθῃ. Οὐδεὶς τὸ ἐμποδίζει, ἡ ἐκκλησία εἶναι προσιτὴ τοῖς πᾶσι. Καὶ τὸ πλῆθος εἰσέρχεται θορυβωδῶς μετὰ τῆς

ἰδιαιτέρως ἐκεῖνας σπουδῆς τοῦ πλήθους εἰς τὰ δωρεὸν παρεχόμενα θεάματα. Οὐδὲν πρωτοτυπότερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον τοῦ θεάματος ἐκείνου. Ἐνῷ ἱερέων χορὴ ψάλλουσι τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν οἱ κάτοικοι τῆς Βενετίας, πάντες οἱ ἐν τῇ πόλει ζῆναι καὶ περιηγητὰ πληροῦσι τοὺς διαδρόμους, τοὺς ναῖσκους, πᾶσαν καὶ τὴν ἐλαχίστην γωνίαν. Αἱ κόραι τοῦ λαοῦ, ὠραιόταται, ἀκτένιστοι, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μελαγχροῦναι μεθ' ὅλην τὴν περί τοῦ ἐναντίου γνώμην, διέρχονται μειδιδῶσαι τὸ προκλητικὸν ἐκεῖνο μειδίαμα τὸ ὁποῖον μεταχειρίζονται ἐπίσης καλῶς ὥς καὶ τὸ ἐγχειρίδιον. Σὲ προσβλέπουσι μετ' οἰκειότητος· ἀλλ' ἡ οἰκειότης αὕτη εἶναι ἐν μέτρῳ καὶ ὑπενθυμίζει τὰς περιστροφὰς τῆς πλατείας τοῦ ἁγίου Μάρκου, αἵτινες τρώγουσι μὲν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ζένου καὶ ἀνέρχονται ἐπὶ τῶν ὤμων του, ἀλλ' ἀρίπτανται ταχέως μόλις θελήσῃ τις νὰ τὰς συλλάβῃ. Αἱ γυναῖκες κατὰ τὸ ἔθιμον τοῦ τόπου φέρουσιν ἀπὸ κεφαλῆς τὸ σάκιόν των, διαλέγονται δυνατὰ, ἀνταλλάσσουσιν ἀστείσματα, ἀλλὰ δὲν παρκαλείπουσι νὰ ποιῶσιν ἐκάστης ἐλάχιστον τὸν σταυρὸν των. Μεταξὺ τῶν ἐγγυρῶν κυκλοφοροῦσιν Ἀγγλοὶ ἔχοντες τὰς διοπτρὰς ἀνηρτημέναι ἀπὸ τοῦ ὤμου, καὶ τὸν ἐρυθρὸν ὀδηγὸν τοῦ Βαΐδαερ, Κροάται καὶ Σκλαβῶνοι φοροῦντες χαμηλὸν φέσιον καὶ πλατείας ἀναξυρίδας, Ἕλληνες ναῦται καὶ πλοίαρχοι εὐρωπαϊκῇ τῷ πλεῖστον ἐνδεδυμένοι, ὀδηγοὶ τῶν ζένων, πωλητὰ μικροτεχνημάτων ἐξ ὀστρέων καὶ παραμελῶν, αἰθίορες. Ἐν γωνίᾳ τινὶ τῆς ἐκκλησίας Γερμανὸς ζωγράφος ἀπὸ ἡμερῶν ἐκεῖ στήσας τὸ ἐργαστήριόν του ἀποπαρκατοῖ ἡσύχως εἰκόνα, καὶ κύων ἀκολουθήσας τὸ πλῆθος ἐκεῖνο ἐκβάλει φωνὴν θλιβεράν διότι ἐλακτίσθη. Οἱ δὲ ἱερεῖς ψάλλουσι τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν.

Ἡ τελετὴ παρατείνεται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μέχρι τῆς 2 μ. μ. ὥρας. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην κίνησις ἐκτακτος φαίνεται πρὸς τὴν Γέφυραν τῶν Ἀχέρων. Ἡ πένθος γόνδολα ἔφθασεν.

Ἡ γόνδολα αὕτη εἶναι μεγάλη καὶ πλατεῖα λέμβος, ἣν ἡ ἑταιρία τῶν κηδεῶν τῆς Βενετίας διεσκεύασεν ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτῃ διὰ μεγάλων ἐπιχρύσων ἀγαλμάτων, διὰ χρυσῶν νεκρικῶν λυχνιδῶν καὶ διὰ μελανῶν παραπεταχημάτων μετὰ παρυφῶν κεχρυσωμένων. Τέσσαρες κοπηλαῖται μελανὰ ἐνδεδυμένοι κινουσι τὴν λέμβον. Ἐμπροσθεν δ' ἴσταται ὁ ἐπὶ τῶν κηδεῶν ὑπάλληλος φέρων ἐρυθρὸν ὥσπερ καρδινάλιου ἔνδυμα καὶ πῆλον ἐλαεινὸν δυσανάλογον καὶ πρὸς τὴν λοιπὴν στολὴν καὶ πρὸς τὴν περίστασιν. Τὸ ἐρυθρὸν τοῦ ὑπαλλήλου τούτου χρῶμα εἶναι τὸ μόνον ὑπολειπόμενον ἐκ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, καθ' ἣν τὸ ἐρυθρὸν ἦν ἐν Βενετίᾳ τὸ χρῶμα τοῦ πένθους. Ἐπειδὴ αἱ γόνδολαι αἱ μεταφέρουσαι τοὺς ζῶντας ἦσαν μέλαινα κατ' ἀπόφασιν τῆς Γερουσίας, ἦτο φυσικὸν αἱ γόνδολαι τῶν νεκρῶν νὰ ἦναι ἐρυθραί. Σήμερον ὅμως ἐρυθρὸς ἔμεινε μόνος ὁ ὑπάλληλος, ἡ δὲ γόνδολα ἡ μεταφέρουσα τοὺς νεκροὺς εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ εἶναι μέλαινα ὥς καὶ ἡ μεταφέρουσα τοὺς ἐραστὰς εἰς τὸ Αἶδον.

Οἱ κώδωνες τοῦ ἁγίου Μάρκου ἤρχισαν ἐκ νέου τὸν πενθίμον αὐτῶν ἦχον καὶ εἰς τὴν κωδωνοκρουσίαν ταύτην ἀνταπεκρίθησαν οἱ κώδωνες ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Βενετίας. Τὸ φέρετρον μετηνέχθη εἰς τὴν ἀναμένουσαν αὐτὴν γόνδολον καὶ ἡ κηδεῖα ἤρξατο βαίνουσα ἐπὶ τῆς θαλάσσης· προηγοῦντο δ' αὐτῆς καὶ εἶποντο ἐπὶ μεγάλων λέμβων φερουσῶν τὰ ἐθνικὰ χρώματα, δύο μουσικαί, ὧν ἡ ἑτέρα ἡ ἀστικὴ καλουμένη μουσικὴ, εἶναι κατὰ πάντα ἐξαιρέτως. Πέριξ ἔμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν τῆς νεκροφόρου λέμβου ἑκατοστίες ὅλοι γονδολῶν, μετὰξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται ἡ βασιλικὴ γόνδολα ἥς οἱ γονδολιέροι φέρουσι τὰ βασιλικὰ σήματα, ἡ πατριαρχικὴ γόνδολα, ἥς οἱ γονδολιέροι ἔχουσι στολὴν κυανῇν καὶ πῖλους ὑψηλοὺς ἐπαργύρους ὥς τινες ἀμαξηλάται ἀριστοκρατικοῦ ἀνδρὸς κρατοῦντες ἀντὶ τῆς κώπης τὸ μαστίγιον. Αἱ γόνδολαι τῆς Ἑταιρίας τῶ κηδεῖων ἔχουσι λευκὰς σημαίας μετὰ πενθίμων ἐπικαλυμμάτων, οἱ δὲ γονδολιέροι στολὴν μέλαιναν μετὰ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν κοσμημάτων. Ἡ πομπὴ αὕτω πῶς βαίνουσα διέρχεται τὴν Μεγάλην Διώρυγα. Τὸ ὕδωρ ἐξαφάνιζεται ὑπὸ τῆς γονδόλαις· ἡδύνατό τις περὶ βαίνων ἐπ' αὐτῶν νὰ μεταβῇ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην. Παρωμοίᾳσα τοῦτο πρὸς εὐρεῖαν σχεδίων, ἥτις δι' ὀλίγων κωπηλατημάτων κατορθοῦται νὰ πλέῃ.

Τὰ ἐπὶ τῆς Μεγάλης Διώρυγας παλαιὰ μέγαρα ἔρημα καὶ ἐγκαταλελειμμένα συνήθως εἶναι πλήρη θεατῶν. Ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τοῦ μεγάρου τοῦ Μαρίνου Φαλιέρου ξανθὴ γυνὴ ὁμοιάζουσα πρὸς ἁγίαν τοῦ Τισιανοῦ, λικνίζει ὠραῖον ξανθὸν βρέφος ἐν ταῖς ἀγκάλαις της. Ὅλοι αἱ γέφυραι, ὅλοι αἱ διώρυγες εἶναι κατάμεστοι θεατῶν. Ἡ Γέφυρα τοῦ Ριόλτον παριστᾷ ἰδίως ἐξάίσιον θέαμα. Αἱ μουσικαὶ πακνύζουσι λυπηρὰ ἐμβόκηρια. Οἱ κώδωνες ἐξακολουθοῦσι κρούμενοι πενθίμως.

Ἠκολούθησα τὴν κηδεῖαν μέχρι τοῦ κοιμητηρίου, ὅτε δ' ἐπανῆλθον εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἡ νύξ εἶχεν ἐπέλθει. Ἡ μικρὰ πλατεῖα, ἡ κατ' ἐξοχὴν καλουμένη Piazzetta ἐξηφανίζετο ἐν τῇ σκιᾷ, μόλις δὲ διακρίνοντο ἔτι ὡς ὄψμα· τὰ οἱ δύο αὐτῆς κίονες οἱ φέροντες τὸν ἅγιον Θεόδωρον καὶ τὸν λέοντα τοῦ ἁγίου Μάρκου. Τελευταία ἄκτις τῆς ἡμέρας ἔπαιζεν ἔτι ἐπὶ τοῦ ῥοδόχρου μαρμαρέου τοῦ δουκικοῦ παλατίου. Μοὶ ἐφάνετο ὅτι ἐπαναβλέπω τὴν ἀρχαίαν Βενετίαν, τὴν Βενετίαν τῶν Δογῶν καὶ τοῦ συμβουλίου τῶν Δέξα. Γόνδολα διήρχετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὑπὸ τὴν Γέφυραν τῶν Στεναγμῶν· μοὶ ἐφάνη ὅτι μεταφέρει μακρὰν πρὸς τὴν Ὀρφατὴν Διώρυγα τὸ πτώμα πολιτικοῦ δεσμίου, κρύφα θανατωθέντος. Αἶφνης ὁ γονδολιέρος ἤρξατο ᾄδων ᾠδα... Οἱμοὶ! τὸ ᾠσμα ἦτο ἡ κόρη Ἀγγώ.»

ΑΦΡΟΦΟΡΟΣ Ο ΑΦΡΩΔΗΣ

Τὰς ἡμέρας ταύτας ὅτε τὰ κάλλη τῆς ἐξοχῆς προκαλοῦσι τοὺς πάντας νὰ καταλίπῃσι τῶν πόλεων τὸν μονότονον βίον, θὰ παρατηρήσωσιν οἱ ἀνὰ